

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie komunikatu Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów „Wzmocnione partnerstwo w ramach europejskiej przestrzeni badawczej na rzecz doskonałości i wzrostu gospodarczego”

COM(2012) 392 final

(2013/C 76/06)

Sprawozdawca: **Daniela RONDINELLI**

Dnia 17 lipca 2012 r. Komisja Europejska, działając na podstawie art. 304 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, postanowiła zasięgnąć opinii Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie komunikatu Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów „Wzmocnione partnerstwo w ramach europejskiej przestrzeni badawczej na rzecz doskonałości i wzrostu gospodarczego”

COM(2012) 392 final.

Sekcja Jednolitego Rynku, Produkcji i Konsumpcji, której powierzono przygotowanie prac Komitetu w tej sprawie, przyjęła swoją opinię dnia 8 stycznia 2013 r.

Na 486. sesji plenarnej w dniach 16–17 stycznia 2013 r. (posiedzenie z 16 stycznia) Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny 120 głosami – 2 osoby wstrzymały się od głosu – przyjął następującą opinię:

1. Wnioski i zalecenia

1.1 Dla Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego (EKES-u) utworzenie europejskiej przestrzeni badawczej stanowi priorytetowy cel na drodze do wzrostu i rozwoju gospodarczego, społecznego i kulturalnego UE, a także najwyższego poziomu naukowego oraz spójności między państwami członkowskimi, regionami i społeczeństwami. Polityka finansowania przewidziana w programie „Horyzont 2020” powinna być tak prowadzona, by umożliwić osiągnięcie tego celu.

1.2 EKES wielokrotnie przedstawiał w opiniach⁽¹⁾ swą wizję europejskiej przestrzeni badawczej i zainicjował pogłębioną dyskusję na ten temat z Komisją, Parlamentem Europejskim i Radą. Dlatego też EKES z zadowoleniem przyjmuje komunikat Komisji.

1.3 Komitet zgadza się z Komisją, która wymienia wzrost jako jeden z priorytetowych celów europejskiej przestrzeni badawczej. W kontekście trwającego obecnie poważnego kryzysu społeczno-gospodarczego to odniesienie ma kluczowe znaczenie dla zorganizowanego społeczeństwa obywatelskiego w Europie.

1.4 EKES uważa, że swobodny przepływ naukowców, wiedzy naukowej i technologii musi stać się „piątą swobodą” rynku wewnętrznego.

1.5 EKES uważa, że realizacja jednolitej przestrzeni badawczej jest procesem stopniowym i że termin 2014 r. jest zbyt ambitny; trzeba wziąć pod uwagę, że w wielu krajach

europejskich ogranicza się wydatki, w tym krajowe inwestycje publiczne w dziedzinie badań naukowych i innowacyjności.

1.6 EKES przyjmuje do wiadomości propozycję, by realizować europejską przestrzeń badawczą poprzez wzmocnione partnerstwo oparte w większym stopniu na wykorzystaniu wzorcowych rozwiązań niż na regulacjach prawnych. Wyraża jednak zaniepokojenie faktem, iż protokoły o współpracy podpisane z organizacjami mają charakter nieobowiązkowy i nieformalny, nie są zatem prawnie wiążące.

1.7 EKES oczekuje zdecydowanej woli politycznej, by zapewnić skuteczność i konkurencyjność krajowych systemów badań naukowych funkcjonujących lepiej dzięki ocenie „*inter pares*”, która musi się odnosić do jakości zespołu badawczego, wykorzystywanych struktur i uzyskanych wyników.

1.8 Komitet uważa, że badania finansowane z funduszy publicznych powinny dotyczyć w pierwszej kolejności sektorów, które mają szczególne znaczenie dla obywateli europejskich; i że fundusze publiczne powinny nadal finansować projekty realizowane w ramach ścisłej i wzajemnej współpracy europejskiej.

1.9 EKES wzywa Komisję i państwa członkowskie do przyjęcia wszelkich środków niezbędnych do usunięcia przeszkód na drodze do realizacji europejskiej przestrzeni badawczej związanych z brakiem europejskiego rynku pracy naukowców, z ich warunkami pracy, mobilnością i systemami zabezpieczeń społecznych.

1.10 EKES przypomina o pilnej potrzebie poprawy sytuacji w zakresie emerytur i funduszy emerytalnych naukowców angażujących się w projekty transnarodowe i utworzenia europejskiego funduszu na emerytury dodatkowe, by pokryć lub zrekompenzować straty spowodowane zmianą kraju i przejściem do innego systemu zabezpieczenia społecznego.

(¹) Dz.U. C 95 z 23.4.2003, s. 48; Dz.U. C 218 z 11.9.2009, s. 8; Dz.U. C 306 z 16.12.2009, s. 13; Dz.U. C 132 z 3.5.2011, s. 39; Dz.U. C 318 z 29.10.2011, s. 121; Dz.U. C 181 z 21.6.2012, s. 111; Dz.U. C 299 z 4.10.2012, s. 72; Dz.U. C 229 z 31.7.2012, s. 60; Dz.U. C 44 z 15.2.2013, opinia EKES-u w sprawie kluczowych technologii wspomagających; opinia EKES-u w sprawie współpracy międzynarodowej w dziedzinie badań naukowych i innowacji oraz opinia EKES-u w sprawie: „Dostęp do informacji naukowej – inwestowanie środków publicznych” (Zob. str. 43, 48 niniejszego Dziennika Urzędowego).

1.11 EKES ostrzega przed sytuacją, w której nowe inicjatywy Komisji byłyby sprzeczne z wysiłkami na rzecz ograniczenia kosztów administracyjnych związanych z udziałem naukowców w jednolitej przestrzeni badawczej lub neutralizowałyby te wysiłki.

1.12 EKES przypomina Komisji Europejskiej i państwom członkowskim o konieczności przyjęcia inicjatyw na rzecz faktycznego zlikwidowania dyskryminacji, nierównego traktowania i nierówności płci, które istnieją jeszcze obecnie w środowisku akademickim, naukowym i badawczym. W szczególności z zadowoleniem przyjmuje decyzję o zagwarantowaniu udziału kobiet, na poziomie co najmniej 40 %, we wszystkich komitetach zajmujących się rekrutacją, opracowywaniem lub przeglądem kryteriów oceny projektów lub opracowujących strategię w dziedzinie zatrudnienia w ośrodkach akademickich, badawczych i naukowych.

1.13 EKES z zadowoleniem przyjmuje propozycję KE dotyczącą opracowania planu działań na rzecz rozwoju infrastruktury elektronicznej wspierającej e-naukę. Komitet odsyła do swej opinii⁽²⁾ w sprawie komunikatu Komisji⁽³⁾ w sprawie dostępu do wyników badań naukowych i wiedzy oraz ich przechowywania i rozpowszechniania.

1.14 EKES popiera apel środowisk naukowych i europejskiej wspólnoty badawczej⁽⁴⁾ do szefów państw i rządów oraz przewodniczących instytucji UE, zgodnie z którym Europa nie może pozwolić sobie na utratę największych talentów, badaczy i wykładowców, zwłaszcza młodych. Stwierdza się w nim ponadto, że finansowanie europejskie ma podstawowe znaczenie dla skuteczności i efektywności finansowania krajowego i dla poprawy konkurencyjności ogólnoeuropejskiej i międzynarodowej; w związku z tym w przyszłym budżecie europejskim na lata 2014–2020 nie należy zmniejszać odpowiedzialnej linii budżetowej.

1.15 EKES uważa, że zapowiedziany plan działań w priorytetowych dziedzinach, forum na rzecz rozpowszechniania i przekazywania wyników projektów naukowych i badawczych oraz ocena końcowa skutków komunikatu powinny uwzględniać pełny i efektywny udział społeczeństwa obywatelskiego zaangażowanego w europejską przestrzeń badawczą.

1.16 Mając na uwadze powyższe aspekty, EKES pragnąłby utworzyć grupę, która stałaby się punktem odniesienia dla instytucji europejskich na przyszłych etapach oceny, monitorowania i podejmowania decyzji dotyczących jednolitej przestrzeni badawczej.

2. Wprowadzenie

2.1 EKES przedstawił w wielu opiniach swoją wizję europejskiej przestrzeni badawczej, która pozostaje aktualna i ważna i z zadowoleniem przyjmuje komunikat, w którym Komisja opowiada się za wzmocnionym partnerstwem, i który wykazuje, iż UE i państwa członkowskie powinny pilnie zająć się

utrzymaniem i poszerzeniem podjętych zobowiązań. Postępy w państwach członkowskich nie dokonują się w tym samym rytmie, a w niektórych przypadkach nadal są bardzo powolne. Innowacyjny charakter komunikatu polega na tym, że poszerza się w nim zakres współpracy Komisji i państw członkowskich o organizacje zainteresowane europejską przestrzenią badawczą⁽⁵⁾. Zgadza się z potrzebą **wzmocnionej, szerszej i skuteczniejszej współpracy**.

2.2 EKES zgadza się z opinią KE, że realizacja europejskiej przestrzeni badawczej powinna wspierać wzrost gospodarczy, doskonałość naukową oraz spójność regionów, państw i społeczeństw. Jednocześnie musi uwzględniać i wspomagać niezbędne wzajemne oddziaływanie między nauką a rynkiem, innowacyjnością a przedsiębiorstwami, nowymi formami organizacji pracy a światem badań naukowych, w którym rośnie liczba wzajemnych powiązań.

2.3 Zdaniem Komitetu w obecnym kontekście globalnego kryzysu potrzebne są bardziej precyzyjne i stanowcze środki, by przezwyciężyć negatywne skutki różnic krajowych w opracowywaniu i wdrażaniu strategii badawczych oraz optymalnie wykorzystać działania mające na celu zwiększenie skuteczności tych strategii. Wspomniane środki muszą zmierzać także do zwiększania zdrowej konkurencji i transgranicznej synergii między krajowymi systemami badawczymi, a także ułatwiać naukowcom rozwój kariery zawodowej oraz sprzyjać mobilności i swobodnemu przepływowi wiedzy⁽⁶⁾.

2.4 Wnioski wynikające z publicznych konsultacji przeprowadzonych przy opracowywaniu komunikatu są następujące:

- Zdaniem **naukowców** największym powodem do obaw jest niewielka atrakcyjność kariery zawodowej, ograniczona swoboda poruszania się i brak okazji do wymiany poglądów.
- **Organizacje finansujące badania i/lub je przeprowadzające** uważają, że należy podejmować więcej bardziej owocnych wysiłków na rzecz osiągnięcia doskonałości oraz lepiej je koordynować, by stawić czoła wielkim wyzwaniom stojącym obecnie przed Europą i światem. Elementy niezbędne to współpraca transgraniczna i ogólnoeuropejska oraz odpowiednia infrastruktura otwartego dostępu do baz danych, wyników badań i publikacji. Społeczeństwo obywatelskie zainteresowane badaniami naukowymi musi mieć większy udział w procesie podejmowania decyzji dotyczących europejskiej przestrzeni badawczej.
- Zdaniem **sektora prywatnego** niepokojący jest niedobór wysoko wykwalifikowanych i wyszkolonych naukowców. Także sektor przemysłu wnosi o ściślejszą współpracę między sektorem edukacji i nauki a sektorem przedsiębiorczości. Zdaniem firm środowiska akademickie, sektor prywatny i przedsiębiorstwa nie współpracują ze sobą w wystarczający sposób.

⁽²⁾ Opinia EKES-u w sprawie: „Dostęp do informacji naukowej – inwestowanie środków publicznych”.

⁽³⁾ COM(2012) 401 final.

⁽⁴⁾ List otwarty 42 laureatów Nagrody Nobla i 5 naukowców odznaczonych medalem Fieldsa; 23.10.2012 <http://erc.europa.eu/>

⁽⁵⁾ 17 lipca 2012 r. Komisja podpisała protokoły o współpracy z następującymi organizacjami: The European Association of research and technology organisations (EARTO); Nordforsk; The league of European Research Universities (LERU); The European University Association (EUA); Science Europe.

⁽⁶⁾ COM(2010) 546 final.

— Zarówno **państwa członkowskie, jak i kraje stowarzyszone** uważają, że realizacja europejskiej przestrzeni badawczej wymaga bardziej konkretnych działań i wolą podejście oparte na sprawdzonych rozwiązaniach od ewentualnego podejścia legislacyjnego.

3. Wzmocnienie krajowych systemów badawczych, by były bardziej skuteczne, otwarte i konkurencyjne

3.1 EKES zgadza się z propozycją Komisji w sprawie wzmocnienia krajowych systemów badawczych poprzez sprawdzone rozwiązania i podziela zdanie, że przyznawanie środków musi odbywać się poprzez otwarte publiczne zaproszenie do składania ofert, ocenianych następnie przez grupy ekspertów (**wzajemna ocena** ⁽⁷⁾), którzy mogą pochodzić z tego samego kraju, z innych państw członkowskich lub z krajów trzecich. Podstawą decyzji podejmowanych odnośnie do publicznego finansowania instytucjonalnego powinna być **ocena jakości** zespołów badawczych, instytucji uczestniczących w projekcie oraz uzyskanych wyników. Wciąż jeszcze często nie ocenia się naukowców, zespołów badawczych, propozycji i programów badawczych za pomocą porównywalnych standardów, nawet w przypadku projektów i badań naukowych, których finansowanie i sposób realizacji są podobne. Zdaniem EKES-u nie można zaakceptować takiej utraty wartości w chwili, gdy w wielu państwach członkowskich wyraźnie zmniejszają się nakłady na badania.

3.2 Komitet jest świadomy faktu, że europejskie badania naukowe należą do najlepszych na świecie. Badania przeprowadzone na uniwersytetach i w europejskich ośrodkach naukowych umożliwiły europejskim przedsiębiorstwom odgrywanie wiodącej i pionierskiej roli w rozwoju technologicznym i plasowanie się w czołówce międzynarodowej. Dlatego EKES wyraża zaniepokojenie wnioskami, do jakich doszła Komisja w ocenie oddziaływania, w której stwierdza się, że różnica między Europą a Stanami Zjednoczonymi, Japonią i innymi rozwiniętymi gospodarkami jest coraz bardziej widoczna ⁽⁸⁾. Można z tego wywnioskować, że w zakresie tworzenia wiedzy Europa zaczyna pozostawać w tyle, a najbardziej innowacyjne na świecie kraje wyprzedzają UE-27 w przypadku niektórych wskaźników. Zdaniem Komitetu, w kontekście globalnego kryzysu i wynikających z niego zmian w równowadze sił, europejska przestrzeń badawcza powinna wzmocnić wiodącą pozycję europejskiej nauki, której jakość i stopień doskonałości muszą stanowić przewagę konkurencyjną w chwili konfrontacji z innymi podmiotami międzynarodowymi.

3.3 W 2002 r. UE zdecydowała, że wysokość inwestycji państw członkowskich w badania i rozwój powinna osiągnąć poziom 3 % europejskiego PKB ⁽⁹⁾. EKES obawia się, że ciągłe

niedotrzymywanie zobowiązań i przenoszenie ich na rok 2020 mogą uniemożliwić realizację tego celu. EKES zgadza się, że jednym z priorytetów europejskiej przestrzeni badawczej powinien być wzrost gospodarczy, zwłaszcza w kontekście obecnego głębokiego kryzysu społeczno-gospodarczego, i wyraża poważne zaniepokojenie znacznymi cięciami budżetowymi w dziedzinie badań wynikającymi z polityki oszczędnościowej.

3.4 Jednym z filarów europejskiego obszaru szkolnictwa wyższego, ściśle związanym z realizacją europejskiej przestrzeni badawczej, jest zachęcanie do mobilności w celu faktycznego wzbogacenia wykształcenia studentów, wykładowców i naukowców. Cięcia budżetowe utrudnią wielu europejskim badaczom pełne uczestnictwo w przestrzeni badawczej i wykorzystanie płynących z niej korzyści. EKES wyraża niepokój w związku z podjętymi w tym zakresie decyzjami ⁽¹⁰⁾.

3.5 Komitet ponownie wyraża przekonanie, że skuteczne i konkurencyjne krajowe systemy badawcze wymagają silnej woli politycznej i wzywa UE i państwa członkowskie do bardziej zdecydowanych i szybszych kroków na rzecz realizacji powziętych zobowiązań.

3.6 Wydaje się, że w ostatnich latach badania finansowane z funduszy publicznych odchodzą od sektorów strategicznych dla obywateli europejskich, które powinny stanowić pole dla innowacji w ramach europejskiej przestrzeni badawczej, zwłaszcza w dziedzinie wzajemnej współpracy europejskiej.

3.7 Komitet podkreśla także, że dla optymalizacji i/lub reorganizacji wsparcia finansowego dla krajowych systemów badawczych należy porzucić fałszywą dychotomię między naukami stosowanymi a naukami podstawowymi, którą wydają się wykorzystywać niektóre państwa zmniejszające swoje wydatki. Takie postępowanie może poważnie utrudnić dostęp do zasobów lub finansowania.

4. Współpraca transnarodowa

4.1 W UE współpraca w zakresie ogólnoeuropejskich badań koncentruje się na kilku większych inicjatywach ⁽¹¹⁾. Ale zaledwie 0,8 % nakładów asygnowanych przez rząd na działalność badawczo-rozwojową (GBOARD) ⁽¹²⁾ wykorzystuje się do wspólnych programów państw członkowskich, w tym programów wspieranych lub współfinansowanych przez KE. Dzieje się tak, mimo iż z doświadczenia wynika, że dzięki współpracy transnarodowej można polepszyć poziom badań i rozwoju, rozszerzyć zakres działalności na nowe branże i otrzymać wsparcie publiczne i prywatne na wspólne projekty. **Potwierdza to potrzebę stworzenia solidnych sieci wiedzy w całej Europie.**

⁽⁷⁾ Podstawowe zasady ustalone w „Voluntary guidelines on framework conditions for joint programming in research”, ERAC – GPC, 2010.

⁽⁸⁾ Raport UE „Innovation scoreboard 2011” wykazuje, że Stany Zjednoczone, Japonia i Korea Południowa przewyższają wydajnością UE-27. Coraz więcej miejsca zajmują gospodarki wschodzące, takie jak Brazylia, Chiny i Indie, a ich udział w sektorze B+R ma coraz większe znaczenie.

⁽⁹⁾ W 2008 r. inwestycje te wynosiły 1,92 % europejskiego PKB, podczas gdy w Stanach Zjednoczonych było to 2,79 % (Eurostat, 2008).

⁽¹⁰⁾ Patrizio Fiorilli, rzecznik ds. budżetu w Komisji, oświadczył w październiku 2012 r., że obcięte zostaną środki pochodzące z budżetu wspólnotowego i od państw członkowskich na stypendia w ramach programu Erasmus.

⁽¹¹⁾ Na przykład: programy ramowe, Europejska Agencja Kosmiczna, Europejskie Laboratorium Biologii Molekularnej, Europejska Organizacja Badań Jądrowych.

⁽¹²⁾ GBAORD to kryterium służące do pomiaru nakładów budżetowych, inwestycji publicznych i środków wsparcia, które rządy krajowe przeznaczają na badania i rozwój.

4.2 Wprowadzenie nowych systemów finansowania badań – takich jak „dotacje w zakresie synergii” Europejskiej Rady ds. Badań Naukowych (ERBN), instrumentu utworzonego w 2012 r., wspierającego małe grupy transgraniczne naukowców (zazwyczaj interdyscyplinarne) – może przyczynić się do stworzenia wartości dodanej i komplementarności wspólnych prac, pod warunkiem że zarządzanie będzie przeprowadzane kreatywnie, a dodatkowa wiedza, zdolności i zasoby zostaną wykorzystane wspólnie w sposób innowacyjny.

4.3 Wciąż istnieją przeszkody i bariery uniemożliwiające dostęp obcokrajowców do krajowych ośrodków badań będących przedmiotem zainteresowania dla całej Europy, a także do ogólnoeuropejskiej infrastruktury badawczej dla naukowców pracujących w państwach członkowskich nie uczestniczących w danym projekcie. W obu przypadkach o dostępie decyduje się na podstawie preferencji narodowych. Zdaniem EKES-u tego rodzaju trudności uniemożliwiają pełną realizację europejskiej przestrzeni badawczej.

4.4 Zdaniem Komitetu zapowiadana mapa działań, która uwidoczniłaby silne i słabe strony transnarodowej współpracy naukowej oraz jej braki, powinna nie tylko uwzględniać informacje udostępnione przez państwa członkowskie, lecz również zapewniać skuteczne i rzeczywiste uczestnictwo społeczeństwa obywatelskiego, zainteresowanego europejską przestrzenią badawczą i/lub zaangażowanego w jej realizację.

5. Otwarcie rynku pracy dla naukowców

5.1 Zatrudnianie

Mimo podejmowanych wysiłków wciąż istnieją przeszkody utrudniające otwartą rekrutację, która byłaby przejrzysta i oparta przede wszystkim na zasługach. Nie zawsze prawidłowo ogłasza się kryteria selekcji, nieznane są też zasady wyznaczania członków jury, które często są nieporównywalne w różnych państwach członkowskich (np. portal Euraxess). Komisja sugeruje, że rekrutacja na pewne stanowiska nie została przeprowadzona w oparciu o zasługi, chociaż nieznana jest dokładna liczba takich przypadków⁽¹³⁾. Zalecenie w sprawie Europejskiej karty naukowca, kodeks postępowania przy rekrutacji naukowców oraz europejskie partnerstwo na rzecz naukowców⁽¹⁴⁾ w niektórych przypadkach wywarły pozytywny wpływ na poziomie krajowym i instytucjonalnym. Jednak wdrażanie postanowień Karty i kodeksu wciąż, niestety, postępuje powoli. EKES obawia się, że brak rynku pracy dla naukowców – bardziej zintegrowanego i zapewniającego większe gwarancje – może stać się trudną do przewyższenia

⁽¹³⁾ Rocznie jest do obsadzenia ok. 40 000 stanowisk dla naukowców, z czego 9 600 to stanowiska kierownika katedry na uczelni wyższej (Technopolis, 2010).

⁽¹⁴⁾ Aby wesprzeć konkretne wdrożenie karty i kodeksu, Komisja zainicjowała w 2008 r. strategię na rzecz zasobów ludzkich w celu uwzględnienia karty naukowca i kodeksu postępowania, a w 2009 r. ustanowiła strategiczną grupę instytucjonalną ds. zasobów ludzkich, aby stworzyć platformę na rzecz wymiany najlepszych rozwiązań między zainteresowanymi podmiotami w całej Europie.

przeszkodą na drodze do realizacji europejskiej przestrzeni badawczej do 2014 r.

5.2 Warunki pracy

Warunki pracy naukowców znacznie się różnią w zależności od państwa członkowskiego i w niektórych przypadkach nie są wystarczająco atrakcyjne, by przyciągnąć ludzi młodych oraz zatrzymać doświadczonych naukowców i badaczy z zagranicy. W różnych krajach jeszcze zbyt odmienne są także kryteria awansu, perspektywy kariery i systemy wynagrodzeń. Instytucje nie zawsze uznają mobilność za wskaźnik osiągnięć naukowych. W krajach najbardziej dotkniętych kryzysem już obecnie wielu naukowców – początkujących i/lub doświadczonych – wyjeżdża w poszukiwaniu alternatywnych rozwiązań, nawet poza Europą. Komisja nie może nie zwracać uwagi na utratę zasobów ludzkich w dziedzinie nauki i badań, dlatego EKES apeluje do niej, by przedsięwzięła, wraz z państwami członkowskimi, pilne i konkretne środki na rzecz zaradzenia temu zjawisku.

5.3 Mobilność

Również warunki przenoszenia subwencji i finansowania oraz dostępu do nich utrudniają mobilność naukowców, którzy nie zawsze mogą przenieść się z subwencjami krajowymi (tak dzieje się w 13 państwach członkowskich). Z kolei zespoły badawcze nie zawsze mają możliwość zaangażowania partnerów zagranicznych w krajowe projekty badawcze, ponieważ w niektórych krajach (11 państw członkowskich) beneficjentami mogą być tylko instytucje krajowe. W czterech państwach członkowskich stypendia przyznawane są tylko obywatelom danego kraju.

5.4 Zabezpieczenie społeczne

EKES ponownie zaleca – podobnie jak w swojej opinii w sprawie programu „Horyzont 2020”⁽¹⁵⁾ – pilną poprawę sytuacji w zakresie emerytur i funduszy emerytalnych naukowców angażujących się w projekty transnarodowe. Uważa, że użyteczne byłoby utworzenie europejskiego funduszu na emerytury dodatkowe, by pokryć lub zrekompensować straty spowodowane zmianą kraju i przejściem do innego systemu zabezpieczenia społecznego. W konwencjonalnych systemach zabezpieczenia społecznego zakłada się często, że naukowcy przez całe życie pracują dla tego samego pracodawcy i zwykle ignoruje się lata, które badacz spędził za granicą, lub po prostu odmawia ich uwzględnienia. To oczywiście, że podjęte do tej pory wysiłki są niewystarczające i nie pozwoliły przewyższyć tej przeszkody, działającej szczególnie na niekorzyść młodych badaczy.

6. Pełna realizacja równości płci. Uwzględnienie kwestii płci w projektach badawczych

6.1 W ostatnich latach w zasadzie we wszystkich sektorach znacznie wzrosła liczba kobiet naukowców, jednak ciągle jeszcze zbyt mało z nich zajmuje wyższe stanowiska, kierując światowej klasy badaniami w ośrodkach naukowych lub na

⁽¹⁵⁾ Dz.U. C 181 z 21.6.2012, s. 111.

wyższych uczelniach⁽¹⁶⁾. A przecież istnieje wystarczająco dużo dowodów na to, że mieszane zespoły badawcze są bardziej wydajne i korzystają na obszerniejszym doświadczeniu, wspólnej wiedzy, różnych punktach widzenia i wyższym poziomie inteligencji społecznej. Kariera naukowa kobiet wciąż jest naznaczona dużą segregacją pionową i wciąż mamy do czynienia ze szklanym sufitem i segregacją na rynku pracy⁽¹⁷⁾.

6.2 W środowiskach akademickich i centrach badawczych, podobnie jak w innych sektorach gospodarki, nadal występuje **zróżnicowanie wynagrodzenia ze względu na płeć**. Przyczyniają się do tego m.in. system pozornie „neutralnego” redagowania opisów stanowisk, który nie uwzględnia nierówności między kobietami a mężczyznami, obciążenie tylko kobiet obowiązkami rodzinnymi lub utrzymująca się dyskryminacja – bezpośrednia i pośrednia⁽¹⁸⁾. W związku z tym kobiety potencjał naukowy nie jest odpowiednio doceniany ani w pełni wykorzystywany. Udział kobiet jest niewystarczający, a podczas podejmowania decyzji dotyczących badań i innowacji wciąż nie ma równowagi pod względem płci.

6.3 Nie wszystkie państwa członkowskie wdrożyły krajowe strategie polityczne na rzecz **uwzględniania aspektu płci w badaniach naukowych**, co niekorzystnie wpływa na jakość badań i ich użyteczność. Bardziej wyrównany udział kobiet zwiększyłby różnorodność zasobów talentu, siły roboczej i procesu podejmowania decyzji i korzystnie wpłynął na jakość badań. Pozwoliłoby to uniknąć wysokich kosztów finansowych, a nawet uniknąć błędów wynikających z pomijania w badaniach aspektu płci. Jeżeli aspekt płci nie będzie w większym stopniu uwzględniany w badaniach naukowych, wpłynie to negatywnie na cele w zakresie poziomów doskonałości, do których dąży się poprzez europejską przestrzeń badawczą. Większe zaangażowanie kobiet przyczyniłoby się do wzrostu społeczno-gospodarczego w Europie, a także do doskonałości, sprawniejszego przeprowadzania badań i osiągnięcia bardziej zadowalających wyników.

6.4 EKES wzywa Komisję i państwa członkowskie do podwojenia wysiłków w tym zakresie i do podjęcia zdecydowanych działań w celu rzeczywistej likwidacji nierówności między kobietami a mężczyznami wciąż istniejących w obszarze

⁽¹⁶⁾ Choć 45 % osób posiadających stopień doktora to kobiety, to tylko 30 % badaczek pozostaje aktywnych. Kobiety w środowisku akademickim zajmują tylko 19 % wyższych stanowisk. Średnio tylko 13 % ośrodków badawczych lub naukowych światowej klasy i jedynie 9 % uniwersytetów jest kierowanych przez kobiety. She Figures Preliminary data 2012, „Gender in Research and Innovation: statistics and indicators”, grupa helsińska ds. kobiet i nauki – Komisja Europejska <http://ec.europa.eu>

⁽¹⁷⁾ Odsetek studentek (55 %) i kobiet ze stopniem magistra (59 %) jest większy od odsetka mężczyzn, ale na wyższych szczeblach przeważają mężczyźni. Kobiety stanowią tylko 44 % personelu uniwersyteckiego niższego stopnia; 36% ma stały etat, a 18% profesurę.

⁽¹⁸⁾ W rezolucji Parlamentu Europejskiego z marca 2012 r. podkreślono, że nadal duże są różnice w wynagrodzeniach. W UE kobiety zarabiają średnio 17,5 % mniej niż mężczyźni, podczas gdy stanowią 60 % osób kończących studia magisterskie.

akademickim, badawczym i naukowym. Chodzi zwłaszcza o urzeczywistnienie obietnicy zagwarantowania udziału co najmniej 40 % kobiet we wszystkich komitetach zajmujących się rekrutacją, opracowywaniem i/lub przeglądem kryteriów oceny projektów lub opracowujących strategię w dziedzinie zatrudnienia w ośrodkach akademickich, badawczych i naukowych. EKES pozytywnie ocenia również kolejny środek – opracowywanie, wdrażanie i ocenę planów działania na rzecz równości kobiet i mężczyzn na uniwersytetach i w ośrodkach badawczych, pod warunkiem że kobiety w pełni i aktywnie uczestniczyć będą w całym procesie.

6.5 Ponadto Komitet wzywa KE do zagwarantowania udziału zorganizowanego społeczeństwa obywatelskiego w opracowaniu zaleceń, które zawierałoby wskazówki dotyczące zmian instytucjonalnych na rzecz faktycznej równości między kobietami a mężczyznami na uniwersytetach i w ośrodkach badawczych.

7. Optymalizacja przepływu wiedzy naukowej, dostępu do niej i jej przekazywania, w tym za pośrednictwem środków cyfrowych

7.1 W kwietniu 2008 r. Komisja przyjęła zalecenie⁽¹⁹⁾ w sprawie zarządzania własnością intelektualną w działaniach związanych z przekazywaniem wiedzy oraz Kodeks postępowania dla uniwersytetów i innych publicznych instytucji badawczych⁽²⁰⁾. Jednakże Kodeks nie wystarczy, by osiągnąć cele wytyczone w zaleceniu.

7.2 Dostęp do informacji naukowych jest istotnym warunkiem pomyślnego wsparcia badań oraz innowacji a także, co za tym idzie, konkurencyjności Europy. Obejmuje to transfer wiedzy między naukowcami, między partnerstwami badawczymi – zwłaszcza między ośrodkami badawczymi a przedsiębiorstwami – jak i między badaczami a obywatelami oraz otwarty dostęp do publikacji. EKES z zadowoleniem przyjmuje komunikat⁽²¹⁾ Komisji na ten temat i odsyła do swej opinii⁽²²⁾ w tej sprawie.

7.3 Z zadowoleniem przyjmuje także zamiar opracowania planu działania na rzecz e-infrastruktury, poprzez który wspierano by e-naukę dzięki dostępowi do instrumentów i zasobów badawczych.

⁽¹⁹⁾ C(2008)1329.

⁽²⁰⁾ Przyjmując ten dokument, KE pragnęła udostępnić państwom członkowskim i zainteresowanym podmiotom szereg rozwiązań i strategii stymulujących transfer wiedzy, który wciąż nie jest wystarczająco intensywny. Natomiast liczba pracowników (np. wydziałów uniwersyteckich zajmujących się upowszechnianiem i transferem wiedzy) z doświadczeniem w sektorze przemysłu jest w Europie znacznie mniejsza niż w innych częściach świata. Ponadto tylko 5–6 % naukowców w UE pracowało zarówno w sektorze publicznym, jak i prywatnym.

⁽²¹⁾ COM(2012) 401 final.

⁽²²⁾ Opinia EKES-u w sprawie: „Dostęp do informacji naukowej – inwestowanie środków publicznych”.

7.4 Wzywa KE do zwrócenia się do europejskich organizacji społeczeństwa obywatelskiego zainteresowanych nauką i badaniami, by wniosły wkład do okresowych wymian zapowiadanych w związku z ustanowieniem forum państw członkowskich, oraz o ocenę tego wkładu. Forum działałoby jako punkt odniesienia w kwestii rozpowszechniania i przekazywania wyników programów i projektów naukowych.

Bruksela, 16 stycznia 2013 r.

Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego
Staffan NILSSON
